

Nyelvében él a nemzet?

A magyarországi örmények tanítása

A Charta XXI. Egyesület elnöke, Surján László, a Megbékélés Szabadegyetemének 2015. október 14.-i előadására Nyelvében él a nemzet? A magyarországi örmények tanítása címmel küldött meghívást. Bevezető szavaiban példaértékűnek említette a magyarság számára az erdélyi örménység identitástudatának megtartását. *Kabdebó Lóránt* irodalomtörténész kötetlen formában az erdélyi örmény gyökereiről mesélt, érintve kapcsolatát az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesülettel, a magyarörmény író-, költő- (*Lászlóffy Aladár*) és irodalomtörténész társaival. *Issekutz Sarolta* után *Tarján Tamás* irodalomtörténész formabontó módon a Konstantinápolyból származó *Dr. Hovhannesian Eghia* ügyvéd, író nagyapjáról, a családról mondta el gondolatait, akit az EÖGYKE posztumusz Szongott Kristóf díjban részesített. Kiemelte az unokák hiányos tudását a nagyapa és felmenői családjáról, amelynek magyarázatát adja, hogy a nagyapja az Örmény Genocídium elől 10 évesen menekült el, majd Gödöllőn élte le életét. Az est végén *Kabdebó János* beszélt a nyári Kabdebó családi találkozóról, melyet Gyergyóremetén rendeztek meg 130 Kabdebó részvételével.

dr. Issekutz Sarolta és Dr. Kabdebó Lóránt

„Nyelvében él a nemzet? Az anyanyelv és a nemzethez tartozás szoros kapcsolata megkérdőjelezhetetlen. De nemcsak nyelvben él a nemzet. Az identitás nagyon összetett fogalom, amelynek lehet a meghatározója az anyanyelv, de sok más is kell egy nemzet megmaradásához: szülőföld, esetleg őshaza, a múltból merített és továbbélő kultúra: néptánc, népdalok, népművészet, hagyományok, keresztény hit, összetartozás tudat, hazaszeretet.

A 350 évvel ezelőtt a Kárpát-medencébe befogadott örmények ugyan a szülőföldjüket és hazájukat elvesztették, majd az évszázadok során anyanyelvüket is – kivéve az örmény katolikus liturgiájukban máig megtartott örmény nyelvet és a saragánokat (egyházi énekek) -, de a további felsorolt identitáselemek bővültek az új hazájuk iránti mély hazaszeretettel, a magyar nyelv és kultúra befogadásával és gazdagításával, beilleszkedéssel. Ezért nevezzük magunkat magyarörményeknek, azaz magyarok vagyunk, akik örmény kulturális identitásukat, örmény katolikus hitéletüket megtartották.

Nem mindenkinek adatik meg a szülőföldön maradás lehetősége, mint ahogy a közel 800 éves örmény diaszpóra esetében is történt. Azonban hitük, ősi kultúrájuk és összetartozás tudatuk átsegítette őket az évszázadok során és a betelepüléskor is, hogy gyökereiket megtartsák.

1239 – az „ezeregytornyú” Aniból menekülés a mongolt-tatár betörések elől

– Kaukázus – Krím félsziget – Moldva, másik részük Galícia – Kárpátok – Erdély útvonalon 1672-ben történt a tömeges betelepülés Erdélybe. Minden köztes megálló helyen remélték a végleges letelepedés lehetőségét, templomokat, iskolákat építettek, azonban a tatár, mongol hordák elől tovább kellett menekülniük. Épített örökségük mai napig megtalálhatóak a köztes megállóhelyeken.

Nyelvváltások: ősi örmény nyelv – krími kipcásak örmény nyelv - erdélyi örmény nyelvjárás, amely 1900 első évtizedeiben már kihalt.

Kik voltak őseink? Az ezeregytornyú Ani székesfőváros királyi udvar nemesei, akik a kincseiket menekítették: egyik zsákban a szent könyveket, a bibliát, a másikban értéktárgyaikat, aranyat, ezüstöt, gyémántot és drágaköveket (Amszterdamban örmény gyémánt kereskedők negyede működött, az örmény *Mélik* valószínűleg ezért tudta *Tótfalusi Kis Miklós*t is anyagilag segíteni a könyvnyomtatás hajnalán a betűvésésben, s talán éppen az örmény betűk készítésében).

Őseink a menekülésük során a Bibliát lapokra szedték és szétosztották egymás között, majd ahol letelepedtek, ott a lapokra szedett Bibliát összerakták, ez volt az ő népszámlálásuk. Sajnos többször kellett ezt a rituálét követniük, míg új hazára nem leltek.

Miért éppen ide a Kárpát-medencébe? Már a honfoglalás idején kerültek örmények Magyarországra, vannak utalások a XI-XII. századi körtemplomok (belül 4-6 karélyos, mint a Kaukázusban, Aniban), örmény eredetűre, ismert Esztergom Örmény negyede (XIII.sz.), Talmács püspöki székhely a XIV. sz-ban.

Ugyanakkor a korábbi letelepedések helyszíneiről, mint állatkereskedők, már kereskedtek Erdellyel és további Ny-i országokkal is.

A moldvai Duka vajda az örményeket sújtó súlyos adóterhei, keresztény hitük feladása és beolvasztási terve miatti lázadás következtében a megtorlás elől a Kárpátokba menekültek, majd 3 év után kérelmezték I. Apafi Mihály erdélyi fejedelemtől Erdélybe történő befogadásukat. Hazát találtak maguknak, amely a biztonságot jelentette nekik. Egy új hazát, amelyet ha kell, meg kell védeni.

Kezdetben kereskedők, főleg állatkereskedők (több nyelven beszéltek, gyermekeiket külföldön taníttatták) és iparosok (bőrfeldolgozás, mészáros), kalmárok, a XIX. századtól már polgári foglalkozásúak (főleg gyógyszerészek, orvosok, jogászok, katonatisztek, bankárok, papok).

Közülük 59 örmény eredetű magyar nemesi család kapott armális nemességet Apafitól, 1667- 1918-ig, akik 5500 családban vertek gyökeret a *Gudenus János József: Örmény eredetű magyar nemesi családok genealógiája* (EÖGYKE, 2010, Budapest) c. műben feldolgozott családfák szerint.

A XIX. század utolsó harmadától (honfúsiítás) hivatalt viselhettek, földtulajdont vehettek. A politikai, társadalmi, gazdasági, kulturális élet szereplőivé váltak, Az 1900-as évek elején a Magyarországon élt örmény származású személyek száma korabeli becsléssel 10-15 ezerre volt tehető, ami az akkori összlakosságnak kevesebb, mint 0,1 %-a lehetett. Ehhez képest a dualizmus korában a magyar parlament képviselőinek mintegy 3 %-a volt örmény eredetű csak a férfiági örmény nevek alapján (közel 70 fő), amely kb. 30-szoros túlképviselést jelentett! Hazánknak 2 miniszterelnököt és 10 minisztert adott a kis erdélyi örménység. És adott a hazának két Aradi Vértanút (*Kiss Ernő* altábornagy, akinek nagyanyja *Issekutz Mária Anna* oldalági rokonom volt, és *Lázár Vilmos* ezredes), *Czetz János*

tábormok, akit távollétében akasztottak fel és Argentínában alapított Katonai Akadémiát, a Térképészeti Intézetet, ő írta meg az első hadnyelvtan könyvet.

Gróf Teleki Sándor 1948-49-es megfogalmazása szerint az örmények „Magyarabbak a magyarnál”, „az örmények közül egy sem volt áruló”, akik közül többen a vértanúságot is vállalták.

Mi a magyarörmények megmaradásának titka? Örmény hazájukból közösségekben menekültek, amely közösségek mint részekre bomlott kis nemzet magukkal vitték és megtartották az örmény identitás valamennyi elemét. Keresztényi hittel beilleszkedni úgy, hogy örmény kulturális és hitéleti identitását nem adja fel, végül Magyarhonban beilleszkedett a magyar társadalomba, örmény kultúráját és örmény katolikus hitéletét a magyar kultúra részévé tette. Jólétét megosztotta másokkal is (nagy család, közösség, országos szinten), a polgárosodásban közreműködött (bankszektor, építészet, kultúra, egészségügy, iskolák, szociális ellátó rendszer), a hazája szabadságát védte (1848-49, 1956) az élete árán is, segítőkészsége példaértékű volt.

Ezt a példát követik a mai utódok is magyarként, örmény kulturális-, örmény katolikus hitéleti identitásukat megtartva a Kárpát-medencében, vagy máshol a világban.

„...miképp egy múlt századi szerző kissé patetikusan fogalmaz - a magyar örménység tündöklő vezércsillaga, tetteinek fő rugója páratlan hazaszeretete volt. Ugyanis „miként az Egyiptomból kivándorló zsidók legfőbb vezetője a folyvást előttük lebegő tündöklő lángoszlop volt, a lelkes hazai örménységnek is kezdettől fogva egy vezércsillaga, egy eszméje volt, mely keblét szüntelen hevítette, minden tettében vezette és melyért a nevére nevezett hermelenként (Mus armenius) készebb volt inkább meghalni, mint annak sugárzó fényétől elfordulni”.

Ma hajlandó ugyanezért élni és alkotni.”

Lászlóffy Aladár

(Futamok a génmúzeumba tévedt örmény egérről – Távól az Araráttól... A magyarörmény irodalom. Szerkesztette Alexa Károly, EÖGYKE, Budapest 2014)

dr. Issekutz Sarolta szerkesztett előadása

Balról: Dr. Surján László, Dr. Kabdebó Lóránt, Kabdebó János, dr. Issekutz Sarolta és Tarján Tamás

FŐVÁROSI ÖRMÉNY ÖNKORMÁNYZAT

Մայրաքաղաքի Հայկական Ինքնավարություն

Meghívó

Szeretettel meghívjuk a 2015. november 27-én (péntek) 17 órakor kezdődő

I. Örmény Nemzetiségi Fórumra.

Helyszín: 1054 Budapest, Akadémia u 1. 1. emeleti kisterem

Témák:

- **diszkrimináció, önazonosság**
- **az erdélyi kárpótlás érdekképviseleti kérdései**

Meghívott vendégünk, *dr. Szatmári Sándor* ügyvéd ad választ a felmerülő kérdésekre, miután a kárpótlás beadási határideje hamarosan lejár.

A kérdéseket e-mailben is elküldhetik. E-mail cím: fovarosiormeny2014@gmail.com

Esztergály Zsófia elnök

Meghívó

Szeretettel várjuk a 2015. november 30-án (hétfő) 17 órakor a Fővárosi Örmény Önkormányzat által szervezett

ÁLTALÁNOS KÖZMEGHALLGATÁSRA

A helyszínen tájékoztatást nyújtunk a Fővárosi Örmény Önkormányzat 2015. évi tevékenységéről.

A helyszínen feltett kérdésekre is válaszol a képviselő testület

Helyszín: 1054 Budapest, Akadémia u 1. 1. emeleti kisterem

Esztergály Zsófia elnök